

Чернявська Т. А.

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗИСТЕНТНОЇ ПЛАСТИЧНОСТІ В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

В статті обґрунтовано роль та значення резистентної властивості соціально-економічної системи в механізмі забезпечення національної безпеки. Визначена важливість резистентної пластичності, розкрита сутність та подана розгорнута характеристика цього поняття відносно потенціалу резистентної пластичності окремих структурних компонентів соціально-економічної системи. Автором досліджено діалектичний взаємозв'язок між самодостатністю-резистентністю-безпекою системи.

Ключові слова: національна безпека, соціально-економічна система, транспортно-комунікативна система, самодостатність, резистентність, резистентна пластичність.

1. Вступ

Проблема забезпечення національної безпеки постійно перебуває в центрі уваги провідних країн світу, а обґрунтування напрямів та способів її розв'язання є наріжним каменем їх внутрішньої та зовнішньої політики. Але особливої актуальності розв'язання згаданої проблеми набуло сьогодні. Це зумовлено низкою чинників, які генерують загрози прогресивному розвитку як на національному, так і на міжнародному рівнях, а отже, визначають завдання, що покладаються на національні та міжнародні системи забезпечення безпеки, зокрема щодо підвищення ефективності їх функціонування [1].

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Забезпечення національної безпеки будь-якої країни як систематична цілеспрямована діяльність державних органів і структур щодо подолання негативних тенденцій та створення належних умов безпечного розвитку постійно перебуває під впливом різних за характером ендегенних та екзогенних факторів. Виникнення їх широкого спектру вимагає визначення внутрішніх властивостей соціально-економічної системи, пошуку внутрішнього потенціалу подолання деструктивного впливу з метою оптимізації загальнодержавного механізму забезпечення національної безпеки, що й зумовлює актуальність і необхідність теоретичних розробок у цій царині.

Сьогоднішньому стану осмислення національної безпеки присвячено чимало наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників [1–8]. З-поміж них слід відзначити В. Білоуса, В. Богдановича, О. Власюка, О. Данільяна, О. Дергачова, О. Дзюбаня, В. Горбуліна, О. Гончаренка, А. Гриценка, Я. Кондратьєва, В. Крисаченка, В. Ліпкана, О. Маначинського, Г. Новицького, Б. Парахонського, Г. Перепелицю, С. Пирожкова, Г. Почепцова, Г. Ситника, Д. Стеченко, О. Хилько, В. Якушика.

Проблеми забезпечення національної безпеки висвітлюються у працях таких відомих зарубіжних до-

слідників, як: Е. Азер, А. Ахарія, А. Беттлер, С. Браун, Б. Броді, А. Возженіков, А. Волферс, М. Каплан, Д. Кауффман, У. Ліппман, Г. Моргентау, І. Морозов, Ч. Мур, Д. Нехтерлейн, К. Норр, О. Прохожев, Є. Ротшильд, С. Стрендж, Ф. Трегер, Д. Тренін, П. Хат, К. Холсті, С. Хоффманн та ін.

Питання стратегії самодостатнього розвитку та ефективності реалізації економічної політики вивчалися і продовжують бути об'єктом досліджень наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених [9–16]. Серед них слід відзначити М. Беляєва, Є. Бурана, Ю. Молодожена, К. Момджяна, С. Осадчук, А. Поручника, В. Трофімову, Т. Шерстянкіну та ін.

Феномен резистентності вперше почав досліджувати М. Сіротінін [17, 18], згодом реактивність і резистентність досліджували в своїх працях Б. Лавров, Д. Лебедев [19, 20]. Нейропластичність вивчалася і є об'єктом сучасних наукових досліджень вітчизняних та іноземних вчених-медиків [21–28]. Проте панорамний огляд економічної наукової літератури не виявив посилань на дане явище. Перші спроби дослідження реактивності та резистентності соціально-економічних систем були зроблені автором [29] і слугують мотивом проведення більш глибокого наукового розгляду.

3. Об'єкт, ціль та задачі дослідження

Об'єктом дослідження виступає процес забезпечення національної безпеки шляхом задіяння механізму резистентності.

Метою даної статті є обґрунтування наявності резистентної властивості соціально-економічної системи та визначення ролі резистентної пластичності в механізмі забезпечення національної безпеки.

Для досягнення цієї мети були поставлені та вирішувалися наступні завдання:

- окреслити сучасну проблематику забезпечення національної безпеки;
- розкрити сутність та визначити роль резистентності в контексті соціально-економічного розвитку;

- проаналізувати процес забезпечення національної безпеки шляхом задіяння механізму резистентності;
- надати визначення та розгорнуту характеристику резистентної пластичності соціально-економічної системи;
- запропонувати напрямки оптимізації механізму забезпечення національної безпеки шляхом використання потенціалу резистентної пластичності окремих сегментів соціально-економічної системи, зокрема резистентної пластичності транспортно-комунікативної системи.

4. Матеріали та методи дослідження резистентної пластичності соціально-економічної системи

Для досягнення поставленої мети та розв'язання наведених завдань в процесі дослідження були використані різні методи та наукові підходи. Зокрема, мова йде про застосування системного підходу як основи методологічної бази дослідження питань забезпечення безпечного розвитку соціально-економічної системи; синергетичного підходу, який уможливує розглядати систему національної безпеки як відкриту нелінійну динамічну систему, яка є багатокомпонентною і складається із сукупності підсистем, в тому числі і системи забезпечення національної безпеки; комплексного підходу, який дозволяє сформулювати комплексний механізм забезпечення національної безпеки; еволюційного підходу, що дозволило автору провести аналогії функціонування живих організмів та складних соціально-економічних систем з метою обґрунтування внутрішніх джерел саморозвитку.

Окрім цього, в роботі автором були використані наступні методичні прийоми: історіографічний — для аналізу формування і розвитку наукових поглядів в питаннях резистентності та резистентної пластичності; морфологічний аналіз — для побудови загального алгоритму забезпечення національної безпеки шляхом задіяння механізму резистентності; порівняння, узагальнення та систематизації — для уточнення сутності та змісту понять «резистентність» та «резистентна пластичність»; емпіричне дослідження — для перевірки запропонованої гіпотези стосовно резистентної пластичності транспортно-комунікативної системи.

5. Результати дослідження резистентної пластичності соціально-економічної системи

Останніми часами проблема забезпечення національної безпеки зміщується у бік не стільки декларованої, скільки реально розглядуваної. Передусім, це обумовлено активізацією зовнішніх загроз безпечного розвитку України: посиленням мілітаризації держав у регіоні, використанням положення енергетичної та торговельно-економічної залежності нашої країни, посиленням економічного та інформаційного тиску на неї тощо. Разом з тим, зовнішні загрози посилюються наявністю внутрішніх викликів національній безпеці, зокрема, мова йде про розбалансованість та незавершеність системних реформ, зниження обороноздатності держави, боєздатності Збройних Сил України, незадовільний стан фінансування, складне економічне становище. Слід

констатувати, що сучасний стан системи національної безпеки не забезпечує у повному обсязі нейтралізацію існуючих загроз і викликів.

Національна безпека забезпечується проведенням єдиної державної політики у всіх сферах життєдіяльності, системою заходів економічного, політичного та організаційного характеру, адекватним загрозам і небезпекам життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави. Враховуючи той факт, що система національної безпеки (СНБ) є багатокомпонентною, звичайно постає потреба в існуванні спеціальної підсистеми, мета функціонування якої полягала б у забезпеченні функціонування та розвитку цієї системи, тобто у забезпеченні життєздатності її системостворюючих елементів, зокрема національних інтересів людини, суспільства, держави. Такою системою і є система забезпечення національної безпеки [7].

За переконанням автора статті, зосередження наукової уваги виключно на самій системі забезпечення національної безпеки буде поверхневим без глибинного дослідження системи дестабілізації самої СНБ. Дестабілізація та дисфункція системи національної безпеки віддзеркалює іншу сторону функціонування та стійкого розвитку держави. Тому актуальним і значущим у даному контексті є розгляд процесів протистояння загрозам — резистентності соціально-економічної системи.

Наукова розвідка автора з пошуку тлумачення сутності резистентності системи та механізму її дії в контексті розвитку складноорганізованої системи довела про те, що дослідження цього феномену переважно велося в біології та медицині, зокрема в імунології. Визначальне місце в цьому напрямку досліджень посідають дослідження радянського вченого, патофізіолога М. М. Сиротиніна. Важливе теоретичне значення має незакінчена його монографія, видана лише після смерті «Еволюція резистентності і реактивності організму» (1966 р.) [18]. За багатством фактичного матеріалу та переконливості узагальнень в галузі еволюції різних видів реактивності важко переоцінити цю роботу. Основні завдання цієї проблеми вчений визначив так: «Вивчити реактивність, вміти управляти нею, щоб успішно боротися з захворюваннями, — ось одна із основних задач теоретичної і практичної медицини» [17]. У монографії висвітлено результати досліджень ученого і його учнів різних форм і видів резистентності та реактивності у порівняльно-еволюційному напрямках. Слід сказати, що наукові дослідження в цій площині автора не втратили актуальності і нині, вони є джерелом ідей науковців сьогодення.

За баченням автора статті, феномен резистентності має безпосереднє відношення до розвитку складних відкритих систем, зокрема до соціально-економічної системи.

Термін «резистентність» походить від латинської мови *resistentia* і означає опірність, здатність чинити опір чому-небудь. Поділяючи думку М. М. Сиротиніна автор статті вважає, що саме в силу високого рівня реактивності (спроможністю швидко реагувати на вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища) і резистентності (супротиву) система спроможна забезпечити безпеку розвитку.

Вважаємо доцільним виокремити два головних підходи до розуміння резистентності.

Перший підхід виходить із об'єктивного розуміння резистентності як прояву об'єктивної природи прагнення системи до самозбереження в умовах різноманітних

негативних впливів. Саме в цьому контексті резистентність розуміється автором статті як відповідна властивість (атрибут) системи. Цілком доречно буде вважати резистентність як форму самозбереження системи, яка дозволяє їй зберігати свою цілісність.

Результатом ототожнення резистентності із самозбереженням є ентропійне її розуміння та гомеостатичне розуміння.

Так, ентропійне розуміння резистентності базується на розумінні ентропії як міри внутрішньої неупорядкованості системи. Резистентність як супротив системи від руйнації слід розглядати як визначену залежність цього супротиву від направленості, динаміки і масштабів ентропійних процесів.

Гомеостатичне розуміння резистентності ґрунтується на розумінні гомеостазису як сукупності реакцій, спрямованих на усунення або максимальне обмеження деструктивної дії різних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які призводять до порушення відносної динамічної сталості складу та властивостей внутрішнього середовища системи. Резистентність (виживання) системи тут розуміється автором статті як стійкий стан, що виникає в результаті адаптації (можливо в подальшому мутації) та гармонізації. Як правило, виживання складних відкритих систем зумовлюється встановленням рівноваги зовнішнього та внутрішнього середовища. Наприклад, в біології, досягнення такого балансу досягається шляхом активної адаптації.

Наукова позиція автора полягає в утвердженні того, що резистентність в силу постійного прагнення системи зберегти себе та вижити для досягнення цього використовує весь свій потенціал (ресурс) і являє собою наскрізну функцію розвитку системи. Тобто, резистентність як функція самозбереження є наскрізною для всіх етапів життєвого циклу системи, для усіх структурних її компонентів, всіх стадій її відтворення.

Другий підхід ґрунтується на суб'єктивному характері феномену резистентності. Суб'єктивне розуміння резистентності становить основу діяльнісних і ціннісних її визначень.

Осягнення природи резистентності в її цілісності обумовлене зняттям односторонності в єдності форми та змісту, єдності суб'єктивної та природної визначеності, що і формує цілісне уявлення цього феномену.

Феномен резистентності може отримати свою понятійну завершеність у рефлексії її як специфічної форми реалізації природного буття в людському існуванні, що детермінує рефлексивно-ціннісне самовизначення людини до потреби самозбереження як генетичної властивості. Дане тлумачення відображає подвійність природного буття феномену резистентності, обумовленого єдністю загальності природи самозбереження і особливостей форм її прояву в людській життєдіяльності.

Особливо слід акцентувати на експлікацію резистентності як захисного механізму соціально-економічної системи. Для того, щоб усвідомити його значення необхідно розуміти, яким чином він здатний зберегти систему від руйнації. Очевидний діалектичний взаємозв'язок між самодостатністю-резистентністю-безпекою системи.

Так, самодостатність соціально-економічної системи трактується автором статті як цільова функція національної безпеки. В інтересах самодостатності необхідно, щоб від 2/3 до максимально можливої одиниці (або

100 %) функцій виконувалися в структурі системи за рахунок внутрішніх ресурсів. Відтак, межі самодостатного розвитку або «коридор самодостатності» становитимуть від 2/3 до 1. Можна стверджувати, що соціально-економічна система буде самодостатною, якщо 2/3 її потреб буде задовольнятися за рахунок внутрішніх джерел (потенціалу) [30].

Слід зазначити, що безпека в соціально-економічній системі досягається за рахунок свідомої та організованої діяльності людей. Власне, діяльність із забезпечення безпеки складається із таких послідовних етапів: запобігання небезпек; їх стримування та нейтралізація; припинення; локалізація; прискікання; усунення; знищення (ліквідація) загроз. С позиції розгляду національної безпеки як стану захищеності, логічним є те, що цей стан необхідно створювати, оцінювати та передбачувати. Таким чином, сутність забезпечення національної безпеки полягає у цілеспрямованій діяльності суб'єктів з виявлення попередження та протидії різних небезпек і загроз соціально-економічній системі.

Відзначимо, що резистентність є атрибутивною властивістю соціально-економічної системи, яка впливає з її відкритості. Відкритість означає чутливість до зовнішніх і внутрішніх імпульсів та передбачає зворотній зв'язок. Показником активізації реактивності в системі є порушення параметрів порядку внаслідок дії керівних параметрів середовища — апіорних загроз (prefactum), які мають вірогідність негативного впливу та апостеріорних загроз (postfactum), що вже призвели до збитків і втрат внаслідок заподіяння негативного впливу. Зміна цих параметрів призводить до режиму загострення в системі. В такому режимі відбувається розбалансування існуючого порядку. Управління безпекою в основі своїй має базуватися на механізмі реактивності. За ланцюговою реакцією механізм реактивності «запускає» механізм резистентності, основними модулями якого є: адаптація (реадаптація), компенсація, протидія та захист.

Результатом чи продуктом резистентності є структурні та/або функціональні оновлення. Механізм резистентності покликаний сформувати найбільш пристосовану до оточення системи структуру. Така задача передбачає налагодження оптимального співвідношення між внутрішніми можливостями системи та зовнішніми вимогами середовища. У випадках руйнівної дії апостеріорних загроз реадаптація відбиває процес пристосованості системи до отриманих порушень. Тобто, реадаптація являє собою комплекс заходів спрямованих на відновлення втраченого стабільного стану, який сприяє пристосуванню системи до нових умов, таким чином демонструючи її резистентну пластичність.

Вважаємо, що резистентна пластичність — це спроможність соціально-економічної системи до структурно-функціональної перебудови з метою посилення захисних властивостей. Вона реалізується за рахунок:

- утворення нових комбінацій ефекторів та стратегій виконання задач;
- спраутинга (від sprout — пускати паростки, зростати) — формування множини шляхів та зв'язків регулювання рівноваги; процесу відновлення втрачених каналів взаємодії структурних елементів системи шляхом появи нових, більш життєздатних та адаптованих до нових умов середовища;
- демаскування загроз безпеки — спроможністю завчасно відреагувати на наближення небезпеки

шляхом групування (перегрупування), активізації спеціального режиму функціонування, що дозволить оперативно орієнтуватися в ситуації, встановити зв'язок з усіма структурними елементами системи.

Термін «пластичність» походить від грецького слова *plásticos*, що означає «скульптурний». Науковим дослідженням питання пластичності в переважній більшості займаються в медицині при вивченні можливостей нервової тканини змінювати структурно-функціональну організацію під впливом екзогенних та ендогенних факторів [19–28]. Так, організм людини як єдина складно функціональна система характеризується відносно динамічною стабільністю внутрішнього середовища і стійкістю основних фізіологічних функцій. Компенсаторні процеси, як ведучий фактор адаптації організму при пошкодженні, характерні різним органам і тканинам, але найбільш вираженими є в нервовій системі і розглядаються як пластичність нервової системи (нейропластичність).

Проведений аналіз наукових публікацій з даної тематики доводить про аналогічність протікання механізмів резистентності в біологічних та соціально-економічних системах.

Можемо стверджувати, що майже всі структурні елементи соціально-економічної системи мають певний рівень резистентної пластичності. Вважаємо, що найбільш високий потенціал резистентної пластичності мають структурні сегменти системи із найбільшою функціональністю і множинністю зв'язків, що уможлиблює відносно швидко відновити стан стабільного функціонування у випадках пошкодження (руйнації) каналів взаємозв'язку як у межах зовнішнього, так і в межах внутрішнього середовища. Таким чином, пластичність являє собою універсальний процес, направлений на самозбереження системи в постійно змінних умовах зовнішнього і внутрішнього середовища.

В основі взаємодії впливів екзогенних та ендогенних факторів на розвиток соціально-економічної системи лежить висока її чутливість (реактивність) та здатність змінювати свої морфологічні та функціональні характеристики в результаті таких впливів. У такому розумінні резистентна пластичність формується як результат адаптивних реакцій і являє собою діапазон варіантів змін структурно-функціональної організації системи шляхом виборчої мобілізації, кооперації та інтеграції елементів резистентних структур (структурних ансамблів, центрів управління).

Пластичні перебудови покликані адаптувати соціально-економічну систему до нових функціональних умов у відповідь на дію факторів дестабілізації, тим самим забезпечити оптимізацію її функціонування. Виходить, що резистентна пластичність виступає однією із форм адаптації.

З позиції розгляду резистентної пластичності як можливостей адаптації (реадаптації) системи до умов деструктивного впливу факторів середовища з метою оптимізації її функціонування поняття набуває більш конкретний зміст. В такому розумінні, резистентна пластичність соціально-економічної системи — це спроможність до гнучких змін ефективної спрямованості зв'язків між структурними елементами системи в регуляції процесів адаптації до загроз мінливого середовища з метою оптимізації функціонування.

Лейтмотив авторського бачення полягає в утвердженні того, що транспортно-комунікативна система

України як один із структурних компонентів соціально-економічної системи із найвищим рівнем резистентної пластичності може стати інструментом досягнення самодостатнього і безпечного рівня розвитку.

З цією метою пропонуємо дослідити процес забезпечення безпеки на прикладі транспортно-комунікативної системи (ТКС) країни. За думкою автора статті, ТКС має один із найвищих рівнів реактивності із всіх структурних сегментів соціально-економічної системи за рахунок можливості швидкого реагування на негативні подразники через налагоджену систему комунікацій та зв'язку. В свою чергу, реакція на істотний вплив негативних факторів «запускає» механізм резистентності соціально-економічної системи, в якому ТКС виступає інструментом забезпечення опірності і протистояння загрозам безпеки. Інструментальну якість ТКС у самозбереженні системи від руйнівного впливу факторів дестабілізації забезпечує територіальна конфігурація опорної мережевої інфраструктури, система транспортного сполучення, організація системи державного управління забезпеченням національної безпеки засобами транспорту [29].

Механізм резистентності приводиться в дію управлінською діяльністю відповідних суб'єктів. Управління резистентністю полягає у цілеспрямованій модерації і координації ресурсів, направлених на ліквідацію або модифікацію мішені дії дестабілізуючих факторів. Необхідно підкреслити, що ефективність управління резистентністю буде залежати від швидкості абсорбції не абсолютного, а структурно-функціонального ресурсного ансамблю в потрібному місці і визначеній кількості. Композиція ресурсного ансамблю формуватиметься в залежності характеру і масштабу загроз безпеки.

Механізм резистентності соціально-економічної системи передбачає дислокацію та імплементацію визначеного ресурсного ансамблю в «больові точки» системи за допомогою ТКС з метою нівелювання деструктивного впливу загроз безпеки і нарощення її самодостатності — «імунітету» [31].

Із вищенаведеного витікає, що стан захищеності як такий виникає завдяки резистентності системи, тобто система, яка забезпечена «імунітетом» спроможна протистояти і протидіяти агресивному впливу ззовні та її руйнуванню. У свою чергу резистентність системи тим вища, наскільки високим є рівень резистентної пластичності її компонентів.

6. Обговорення результатів щодо резистентної пластичності соціально-економічної системи

Резистентна властивість соціально-економічної системи дає широку перспективу для проведення сучасних економічних досліджень, зокрема в напрямку оптимізації механізму забезпечення національної безпеки шляхом використання потенціалу резистентної пластичності окремих її сегментів. В статті автором закладена база для формування моделі забезпечення економічної самодостатності як цільової функції національної безпеки. В найближчій перспективі увага автора буде зосереджена на визначенні ролі транспортно-комунікативної системи як найбільш економічно і геополітично перспективного та резистентного структурного компонента вітчизняної соціально-економічної системи у досягненні самодостатнього рівня розвитку. Проведення системного і комплексного

дослідження сприятиме отриманню цілісного уявлення про національну стратегію подальшого розвитку. Отримані за підсумками досліджень результати та сформульовані висновки в подальшому будуть висвітлені в публікаціях автора.

7. Висновки

Загалом вищевикладене можна резюмувати наступним чином:

1. Як ніколи раніше, сьогодні дуже гостро відчувається необхідність в науково обґрунтованій методології забезпечення національної безпеки України. Вкрай важливою постає задача розробки системи дієвих заходів протидії загрозам безпечного розвитку.

2. В цьому контексті на практичному рівні доцільно зосередити увагу на феномені резистентності як «генетичної» властивості системи виживати (зберігати себе від руйнації), механізми забезпечення національної безпеки.

3. У даному ракурсі визначена важливість резистентної пластичності як спроможності соціально-економічної системи до структурно-функціональної перебудови з метою посилення її захисних властивостей. Кожен структурний компонент системи має певний рівень резистентної пластичності. Найбільш високий потенціал такої пластичності мають структурні сегменти із найбільшою функціональністю та множинністю зв'язків.

4. Одним із структурних сегментів з найвищим рівнем резистентної пластичності є транспортно-комунікативна система. Врахування цього фактору визначає інструментальну якість ТКС у забезпеченні самодостатнього і безпечного розвитку країни.

Література

- Ситник, Г. Актуальні напрями підвищення ефективності системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах державотворення [Електронний ресурс] / Г. Ситник // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. — 2009. — Вип. 1. — С. 42–52. — Режим доступу: \www/URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2009_1_7
- Білорус, О. Т. Глобалізація і безпека розвитку [Текст] / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко, О. Л. Зернецька; під ред. О. Т. Білоруса. — К.: НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин; Київський національний економічний ун-т, 2001. — 734 с.
- Возжеников, А. В. Национальная безопасность: теория, политика, стратегия [Текст] / А. В. Возжеников. — М.: НПО «МОДУЛЬ», 2000. — 234 с.
- Ліпкан, В. А. Націобезпекознавча парадигма [Текст] / В. А. Ліпкан // Право України. — 2003. — № 2. — С. 120–123.
- Ліпкан, В. А. Національна безпека України у світлі теорії самоорганізації [Текст] / В. А. Ліпкан // Держава і право. — 2002. — № 16. — С. 142–148.
- Ліпкан, В. А. Непарадигма національної безпеки [Текст] / В. А. Ліпкан // Право України. — 2002. — № 11. — С. 19–21.
- Ліпкан, В. А. Поняття системи забезпечення національної безпеки України [Текст] / В. А. Ліпкан // Право і Безпека. — 2003. — Т. 2, № 4. — С. 57–60.
- Ковальський, В. Національні інтереси: загрози та їх нейтралізація [Текст] / В. Ковальський, О. Маначинський, Є. Пронкін // Віче. — 1994. — № 7. — С. 57–62.
- Поручник, А. М. Национальный интерес Украины: экономическая самодостатність у глобальному вимірі [Текст]: монографія / А. М. Поручник. — К. КНЕУ, 2008. — 352 с.
- Буран, Е. В. О самодостатности [Электронный ресурс] / Е. В. Буран // Журнал «Самиздат». — 2006. — Режим доступа: \www/URL: http://zhurnal.lib.ru/b/buran_e_w/sam.shtml
- Трофимова, В. В. Економічна самодостатність країн в епоху глобальної інтеграції [Текст]: монографія / В. В. Трофимова; Національна академія природоохоронного та курортного будівництва, Кримський інститут бізнесу. — Сімферополь: ВіТроПринт, 2010. — 450 с.
- Трофимова, В. В. Глобальна економічна інтеграція та національна самодостатність: діалектика розвитку [Електронний ресурс] / В. В. Трофимова. — Режим доступу: \www/URL: http://ukrmodno.com.ua/health/trofimova-v-v-globalena-ekonomichna-integraciya-ta-nacionalena/main.html
- Зоріна, О. І. Поняття та сутність «самодостатності» економічних систем [Текст] / О. І. Зоріна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2011. — № 33. — С. 85–87.
- Sachs, J. The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time [Text] / J. Sachs. — Penguin, 2006. — 416 p.
- Ghemawat, P. Redefining Global Strategy: Crossing Borders in a World Where Differences Still Matter [Text] / P. Ghemawat. — Harvard Business School Press, 2007. — 304 p.
- Walter, A. Analyzing the Global Political Economy [Text] / A. Walter, G. Sen. — Princeton University Press, 2008. — 296 p. doi:10.1515/9781400837809
- Сиротинин, Н. Н. Эволюция резистентности и реактивности организма [Текст] / Н. Н. Сиротинин. — М.: Медицина, 1981. — 235 с.
- Сиротинин, Н. Н. Реактивность и резистентность организма. Руководство по патологической физиологии [Текст] / Н. Н. Сиротинин; под ред. И. Р. Петрова, А. М. Чернуха. — М.: Медицина, 1966. — Т. 1, Гл. 10. — С. 346–373.
- Лавров, Б. А. Реактивность организма и витамины [Текст] / Б. А. Лавров // Современные вопросы медицинской науки. — Москва: Издательство Академии медицинских наук СССР, 1951. — С. 288.
- Лебедев, Д. Д. Реактивность организма и ее значение в физиологии и патологии [Текст] / Д. Д. Лебедев. — М., 1960. — 205 с.
- Аведисова, А. С. Нейропластичность и патогенез депрессии: новые данные [Текст] / А. С. Аведисова // Психиатрия и психофармакотерапия. — 2004. — Т. 6, № 6. — С. 312–314.
- Ашмарин, И. П. Нейрохимия [Текст] / И. П. Ашмарин, П. В. Стукалов. — М.: Институт биомедицинской химии РАН, 1996. — 469 с.
- Казаков, В. Н. Морфофункциональный аспект деятельности мозга и возможные механизмы распространения торможения в коре головного мозга [Текст] / В. Н. Казаков // Архив клинической и экспериментальной медицины. — 1998. — Т. 7, № 1. — С. 10–14.
- Ляпидевский, С. С. Невропатология [Текст] / С. С. Ляпидевский; под ред. В. И. Селеверстова. — М.: Владос, 2000. — 384 с.
- Костюк, П. Г. Физиология центральной нервной системы [Текст] / П. Г. Костюк. — Київ: Вища школа, 1977. — 319 с.
- Анохин, П. К. Системные механизмы высшей нервной деятельности [Текст] / П. К. Анохин. — М.: Наука, 1979. — 454 с.
- Lundborg, G. A 25-year perspective of peripheral nerve surgery: Evolving neuroscientific concepts and clinical significance [Text] / G. Lundborg // The Journal of Hand Surgery. — 2000. — Vol. 25, № 3. — P. 391–414. doi:10.1053/jhsu.2000.4165
- Poo, M. Neurotrophins as synaptic modulators [Text] / M. Poo // Nature Reviews Neuroscience. — 2001. — Vol. 2, № 1. — P. 24–32. doi:10.1038/35049004
- Чернявська, Т. А. Самодостатність як методологічна основа ефективного та збалансованого розвитку транспортно-комунікативної системи [Текст]: монографія / Т. А. Чернявська; за наук. ред. І. Ю. Швець // Формування сучасних механізмів розвитку інноваційної сфери економіки. — Сімферополь: ДІАІП, 2013. — С. 117–125.
- Чернявська, Т. А. Стратегічні напрями розвитку транспортно-комунікативної системи України в контексті забезпечення національної безпеки і самодостатності [Текст] / Т. А. Чернявська // Економічний вісник Національного гірничого університету. — 2015. — № 3. — С. 68–75.

31. Чернявська, Т. А. Концептуальні підходи до питань структурно-функціональної організації транспортно-комунікативної системи [Текст] / Т. А. Чернявська // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. — 2015. — Т. 2, № 3(10). — С. 112–121.

ИССЛЕДОВАНИЕ РЕЗИСТЕНТНОЙ ПЛАСТИЧНОСТИ В МЕХАНИЗМЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

В статье обоснована роль и значение резистентного свойства социально-экономической системы в механизме обеспечения национальной безопасности. Определена важность резистентной пластичности, раскрыта сущность и подана развернутая характеристика этого понятия относительно потенциала резистентной пластичности отдельных структурных компонентов социально-экономической системы. Автором исследована диалектическая взаимосвязь между самодостаточностью-резистентностью-безопасностью системы.

Ключевые слова: национальная безопасность, социально-экономическая система, транспортно-коммуникативная система, самодостаточность, резистентность, резистентная пластичность.

Чернявська Тетяна Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, кафедра соціальної роботи, соціальної педагогіки та соціології, Херсонський державний університет, Україна, e-mail: ch73@list.ru.

Чернявская Татьяна Анатольевна, кандидат экономических наук, доцент, кафедра социальной работы, социальной педагогики и социологии, Херсонский государственный университет, Украина.

Chernyavskaya Tatiana, Kherson State University, Ukraine, e-mail: ch73@list.ru

УДК 338.12:334.024

DOI: 10.15587/2312-8372.2016.66301

Пляшко О. С.

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ

Визначено суть системи забезпечення конкурентоспроможності людських ресурсів. Досліджено специфіку конкурентоспроможності людських ресурсів, яка суттєво впливає на структурно-функціональні особливості її забезпечення. Запропоновано систему забезпечення конкурентоспроможності людських ресурсів, яка ґрунтується на потребі забезпечення активності людських ресурсів, створенні відповідного середовища та мотивації і включає нормативно-аналітичні, організаційні та соціально-економічні методи і заходи.

Ключові слова: система, конкурентоспроможність, людські ресурси, забезпечення, принципи, напрямки.

1. Вступ

В сучасних умовах цивілізаційного розвитку глобалізованого суспільства перед національними державами гостро постала проблема забезпечення конкурентоспроможності як динамічної властивості держави та актуального способу успішно функціонувати та розвиватися [1]. Разом з тим, конкурентоспроможність не є іманентною величиною і самоціллю, яка забезпечує соціально-економічний розвиток країни та її громадян. «Головна мета держави — забезпечити власним громадянам досить високий та зростаючий рівень життя. Спроможність держави зробити це залежить не від якогось аморфного терміна «конкурентоспроможність», а від того, наскільки продуктивно використовуються національні ресурси — праця та капітал» [2, С. 35]. Тому пошук нових варіантів взаємодії ресурсів та актуалізації існуючих заходів та механізмів, що визначають порядок їх (ресурсів) формування та використання, є актуальними завданнями сьогодення, а забезпечення конкурентоспроможності людських ресурсів у системі суспільної взаємодії є пріоритетним завданням держав та регіонів, орієнтованих на розвиток.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Питання забезпечення конкурентоспроможності людських ресурсів є об'єктом наукових досліджень іноземних та вітчизняних дослідників, зокрема, вчених-демографів, економістів, управлінців.

По суті, конкурентоспроможність — це критерій адаптації до ринкових умов. Її забезпечення — це не просто набір декларативних важелів та заходів, а, в першу чергу, формування та розвиток конкурентних переваг, що забезпечує продуктивність функціонування та ефективність використання і перерозподілу ресурсів. Стійкою конкурентною перевагою України, за даними міжнародних досліджень [3, 4], є освічені людські ресурси. Їх повноцінне використання і розвиток, забезпечення конкурентоспроможності повинні стати пріоритетними завданнями на шляху соціально-економічного розвитку держави, оскільки саме конкурентоспроможні людські ресурси є джерелом і наслідком соціально-економічного розвитку держав і регіонів, залежать від нього і забезпечують його рівень (рис. 1).

З одного боку, соціально-економічний розвиток є результатом діяльності людських ресурсів, їх активності,